

Szilágyi-Kiss Hajnalka:

A BIZTONSÁG ÉS A FEJLŐDÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI, ILLETVE HATÁSUK A JÓLLÉTRE IRAKBAN

DOI: [10.35926/HSZ.2023.3.5](https://doi.org/10.35926/HSZ.2023.3.5)

ÖSSZEFOGLALÓ: A nemzetközi szervezetek együttműködése a helyiekkel hozzájárul a társadalmi megújuláshoz. Ennek fényében a szerző áttekinti, hogy az Iszlám Állam 2014–2017 közötti térnyerése által okozott válság sújtotta iraki kormányzóságokban (Ninive, Anbár, Dijála, Babil, Szaláh ed-Dín, Bagdad és Kirkuk) milyen hatása van annak, ha a donorok szorosan együttműködnek azokkal, akik leginkább ismerik a helyi szükségleteket. Emellett megvizsgálja a biztonság, a fejlődés és a jóllét egymásra kifejtett hatását, illetve hogy az állam hogyan tud hozzájárulni mindehhez. A 2010-ben elfogadott NGO-törvény a megszületésekor a régióban az egyik legprogresszívebb volt, végrehajtását azonban nem minden területen biztosították. Az NGO-k jelenlegi finanszírozási forrásai azonban szinte kizárólag a nemzetközi szervezetek. Nekik köszönhető Irakban sok olyan feladat ellátása, amelyeket az állami vagy a magánszektor nem vállal. Hosszabb távon mindenki közös célja, hogy a külső szereplőkről az elvégzendő feladatok átkerüljenek a belső szereplőkre.

KULCSSZAVAK: Irak, fejlődés, humán biztonság, jóllét, társadalmi fejlődési index

A SZERZŐRŐL:

Szilágyi-Kiss Hajnalka, a Hungary Helps Program Koordinációs Főosztályának munkatársa (Külgazdasági és Külügyminisztérium), az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0000-0002-2930-0467; MTMT: 10077241)

A BIZTONSÁG, A FEJLŐDÉS ÉS A JÓLLÉT KÉRDÉSEI IRAKBAN

Az alábbiakban a biztonság, a fejlődés és a jóllét egymásra kifejtett hatását vizsgálom Irakban, ahol azért időszerű mindez, mert azt követően, hogy az Iszlám Államot sikerült visszaszorítani, óriási humanitárius források érkeztek az országba, de ez a folyamat várhatóan 2022 végén leáll – ahogy a donorok és a nemzetközi segélyszervezetek is fogalmaznak: „zárják a klasztereket”.¹ Emiatt egyre égetőbb a fejlesztési folyamatok áttekintése és megújítása. Talán a nemrég megalakult kormány is lépéseket tesz a fenntartható fejlődés érdekében.

Megelőzve a félreértéseket, mindenekelőtt a jóllét (angolul *well-being*) fogalmát szeretném tisztázni. Az anyagi jólétnek nincs közvetlen kapcsolata a jólléttel. Az utóbbi inkább biztonságot, egészséget, egy közösségben való megelégedettséget takar. Az iraki társadalmat vizsgálva az foglalkoztat, hogy a tagjai belső szereplőkként hogyan tudnak hozzájárulni a fejlődéshez, ez hogyan hat rájuk, illetve a külső szereplők milyen fejlesztést tudnak végrehajtani, hogy a jóllét szintje emelkedhessen abban a világban, ahol a fő szempont egyre inkább a fenntarthatóság.

¹ 2022. október 15–23. között több nemzetközi segélyszervezettel tartott interjúk alapján.

A humán biztonság fogalmát először 1994-ben az ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Program – UNDP) által megfogalmazott éves humánfejlődés-jelentés² használta. Lényegét abban ragadja meg, hogy egyetemes fogalom, a benne foglalt kategóriák egymásra oda- és visszahatnak, megteremtésének leghatékonyabb eszköze a megelőzés, és középpontjában az egyén áll.³ Túllépve az állami, nemzeti kereteken, az egyén által szabadon elérhető alapvető gazdasági, egészségügyi, szociális és kulturális javakhoz köti a biztonság meglétét.⁴ Ez az emberközpontú biztonságfelfogás a hangsúlyt az erőpolitikáról a fenntartható humán fejlődésre helyezi át.⁵ A realista megközelítés az állam biztonságának megteremtésével csak áttételesen (deduktív módon) biztosítja a területén élők biztonságát, a humán biztonság az egyén védelméről szól, globális szinten pedig érdekeinek és értékeinek helyi szintű védelmén keresztül (induktív módon) valósítható meg.⁶

A személyes biztonságot jóval több fenyegetés érheti, mint az állam területét, ezért meg kell találni azokat a nemzeti-nemzetközi tényezőket, amelyek e veszélyforrások kezelésére, felszámolására leginkább alkalmasak. Az 1. táblázat elkészítéséhez kiindulási alapként szolgált az 1994-es humánfejlődés-jelentésben szereplő veszélyforrások kategorizálása (a táblázatban végig nagybetűvel kiemelve), a társadalmi fejlődési index logikája és a szintén ENSZ által megfogalmazott fenntartható fejlődési célok. A fejlesztendő területekkel párba rendeztem a biztonságról történő gondoskodás elemeit, az elérendő célokat, mert fenntartható fejlődéssel a veszélyforrások kialakulása megelőzhető. Nagybetűvel jelöltem a társadalmi fejlődési indexben szereplő alapvető emberi szükségleteket, a jóllét feltételeit és a lehetőségeket. Látható, hogy a kiindulási alapként használt fogalmak nem teljesen fedik egymást, de tanulmányozásra mindenképpen alkalmas az elkészült táblázat, amelyből kitűnik, hogy melyik fejlesztendő terület milyen mértékben járul hozzá a társadalmi jóllét bizonyos szintjeihez.

1. táblázat *Az 1994-es humánfejlődés-jelentésben szereplő veszélyforrások kategorizálása, a társadalmi fejlődési mutatók és az ENSZ által megfogalmazott fenntartható fejlődési célok alapján (Szerkesztette a szerző)*

Elkerülendő veszélyek, fejlesztendő területek	Biztonságról történő gondoskodás, fenntartható fejlődési cél, tevékenység
Helyi szinten	
1) Gazdasági biztonság (economic security)	1. cél: Megszüntetni a szegénység összes formáját. 12. cél: Biztosítani a fenntartható fogyasztási és termelési szokásokat.
2) Élelmiszer-ellátás (food security) TÁPLÁLKOZÁS	2. cél: Megszüntetni az éhínséget, elérni az élelmiszerbiztonságot, fejleszteni az ételmezést és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot.

² Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. United Nations Development Program, 01. 01. 1994. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

³ Száraz Enikő: A biztonság új dimenziói. Külügyi Szemle, 2003. nyár, 205. https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2003__2szarazenikofolyoiratl.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 10. 21.)

⁴ Marsai Viktor: Az amerikai neokonzervatívok és az iszlám biztonságiasítása. Eszmélet, 2012. 07. 01. www.eszmelet.hu/marsai_viktor-az-amerikai-neokonzervativok-es-az-islam-bizt/ (Letöltés időpontja: 2022. 10. 23.); Shahrbanou Tadjbaksh: Human security in international organisations: blessing or scourge? Human Security Journal, Vol. 4, Summer, 8–15. https://www.academia.edu/1993313/Human_security_in_international_organizations_blessing_or_scurge (Letöltés időpontja: 2023. 02. 03.)

⁵ Száraz: i. m. 204.

⁶ Uo. 205.

Elkerülendő veszélyek, fejlesztendő területek	Biztonságról történő gondoskodás, fenntartható fejlődési cél, tevékenység
3) Egészség (health security) ORVOSI ELLÁTÁS, ÁLTALÁNOS JÓLLÉT	3. cél: Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet mindenki számára minden korosztályban.
4) Környezet (environmental security) VÍZ, HIGIÉNIA	6. cél: Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint mindenki számára a hozzáférést a vízhez és a közegészségügyhöz. 7. cél: Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára.
5) Személyes biztonság (personal security) MENEDEK, SZEMÉLYES BIZTONSÁG, ALAPVETŐ TUDÁS, OKTATÁS	5. cél: Megvalósítani a nemek közötti egyenlőséget, valamint segíteni minden nő és lány felemelkedését. 4. cél: Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást és előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára. 9. cél: Építeni alkalmazkodó infrastruktúrát, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt.
6) Közösségi biztonság (common security) BEFOGADÓ KÖZÖSSÉG	11. cél: A városokat és az emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni. 17. cél: Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségét.
7) A politikai biztonságot (political security) veszélyeztető tényezők EGYENLŐ BÁNÁSMÓD	16. cél: A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást, és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni.
Globális szinten	
1) Népeségnövekedés (valamennyi felsorolt veszélyt hordozza)	
2) Globális szintű jövedelemkülönbségek (a jövedelmek aszimmetrikus eloszlása)	8. cél: Előmozdítani a hosszan tartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint méltó munkát biztosítani mindenki számára.
3) Növekvő nemzetközi migráció (menekültek, illegális migráció)	10. cél: Csökkenteni az országokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségeket.
4) A környezet pusztulása (savas esők, globális felmelegedés)	15. cél: Védni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését. 13. cél: Sürgősen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében. 14. cél: A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat.
5) Kábítószer-kereskedelem	
6) Nemzetközi terrorizmus	

Ahogy a táblázatból is kitűnik, sajnos a kábítószer-kereskedelemre és a nemzetközi terrorizmus kezelésére sem a milleniumi, sem a fenntartható fejlesztési célok nem adnak választ, nem várják el ezeknek a kihívásoknak a kezelését a világ országaitól.

Az 1. táblázat szemlélteti a fejlesztés és a biztonság közötti összefüggést. A biztonság egy szintje előfeltétele a fejlesztésnek, ami tovább növeli a biztonságot. A fejlesztés révén a kihívást jelentő veszélyforrások kialakulása megelőzhető, ami által megteremthető a biztonság. Ez a kapcsolat kettős kötést eredményez, ahol a biztonság és a fejlesztés kölcsönösen erősítik egymást. Abban az esetben, amikor sem a biztonság, sem a fejlődés feltételei nem érvényesülnek, a kölcsönösség összeomlik.⁷ A biztonság és a fejlődés a jólléttel is kapcsolatban van, ezek körkörösén hatnak egymásra. A jóllét is visszahat a biztonságra, ami fejlődést eredményez, és ami még inkább növeli a biztonság szintjét. Mivel ez egy külön témakör, nem részletezem itt tovább.

A humán biztonság az egyének biztonságát tűzi ki célul, és a szegénység felszámolásától az oktatás megvalósításán keresztül a fenntartható környezetig terjed. Erősítésének újabb mérföldköve az ENSZ által kidolgozott milleniumi fejlesztési célok (MDG⁸) és az ezt követő fenntartható fejlődési célok (SDG⁹). Mindkét program célkitűzéseiben követi a humán biztonság koncepciójának alapelveit. Az 1. táblázat jobb oldali oszlopában szerepeltetem, hogy mely célok, fejlesztési területek reagálnak a bal oldali oszlopban megnevezett helyi vagy globális veszélyre. Sajnos a fenntartható fejlődési célok nem adnak választ három komoly globális veszélyforrásra, mint a népességnövekedés, a kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi terrorizmus.

Barry Buzan¹⁰ ágazati elmélete alkalmas az Irakban történtek társadalmi hatásainak tanulmányozására általános és humánbiztonsági szempontból is.

⁷ Szászi Ivett: A humánbiztonság koncepciója és mérésének lehetőségei. Nemzetbiztonsági Szemle, 2019/2., 115. http://real.mtak.hu/104387/1/WEB---NSZ_2019_2---109-127_Szaszi.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 10. 21.); Maria Stern – Joakim Öjendal: Special Issue on the Security–Development Nexus Revisited. Mapping the Security–Development Nexus: Conflict, Complexity, Cacophony, Convergence? Security Dialogue, 2010/1., 18. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0967010609357041> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 21.)

⁸ Millenium Development Goals. A célok pontos listáját lásd a Függelékben a tanulmány végén.

⁹ Sustainable Development Goals. A célok pontos listáját lásd a Függelékben a tanulmány végén.

¹⁰ Barry Buzan nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó brit professor emeritus, a nemzetközi kapcsolatok teoretikusa. *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (1983) című könyvéhez kapcsolódik a kopenhágai iskola létrejötte, amely különös hangsúlyt fektet a biztonság nem katonai vonatkozásaira, ami elmozdulást jelent a hagyományos biztonsági tanulmányoktól. Ugyan mára elmélete elavultnak számít, mégis a társaival létrehozott rendszert és az ennek alapján használt szektorelemző módszert ma is sokan célszerűnek találják. A katonai szektorban egy ország fegyveres támadó és védelmi képességeit és szándékaikat elemzik. Politikai szempontból az állam szuverenitása, a hatalmon levő kormányzat viszonyai állnak középpontban, gazdasági szempontból pedig a kereskedelmi, a termelési és a pénzügyi kapcsolatok rendszere. Társadalmi vonatkozásban a vizsgálat tárgya a társadalmi csoportok, hogy miként tarthatók fenn a nyelvi, a kulturális, a vallási hagyományok és a szokásrend, hogy a közösségek önazonossága megmaradjon. Környezeti szempontból az ember és környezete kapcsolata, a környezetszennyezés, a klímaváltozás és a természeti erőforrások kizsákmányolása jelentenek biztonsági kihívást. Lásd Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2011, 21–25. https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12604/web_PDF_EKM_Biztonsagi_tanulmanyok_alapjai.pdf?sequence=1 (Letöltés időpontja: 2021. 03. 19.)

MEGVÁLASZOLANDÓ KÉRDÉSEK

A Buzan által feltett kérdéseket érdemes áttekinteni.

1. *Ki vagy mi a biztonság tárgya?*

Ahogy Barry Buzan professzor is megfogalmazza, a biztonságpolitikának négy szinten kell működni: individuális (az államon belüli csoportokat is beleértve), állami, regionális és nemzetközi szinten.¹¹ Én Irak szempontjából az államot kevésbé vizsgálom, annál inkább az egyént és a helyi közösséget. Buzan és az általa vezetett koppenhágai iskola legnagyobb érdeme, hogy a biztonság kérdéskörének vizsgálatát az állami szereplőkön túl egyéb alanyokra is kiterjesztette.

2. *Melyek a biztonság megteremtésének szükséges feltételei?*

Buzan erre válaszul kialakítja az úgynevezett szektorelméletét. A biztonságot érintő veszélyforrásokat öt csoportba sorolja: katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és ökológiai kategóriákat alakít ki. Az általam szerkesztett táblázat veszélycsoportjai is illeszkednek a buzani szektorokhoz. A vizsgálandó elemek elkülönítése egymástól átláthatóvá teszi a valóságot. A megközelítés szétbontással kezdődik, de újbóli összeállítással végződik.¹² Az elemzés egyszerűsítését szolgálja, hogy a külön-külön megvizsgált elemek újra-összeillesztése által egy áttekinthetőbb képet kapunk a biztonságról.¹³

Irakot általános biztonsági szempontból vizsgálva mind az öt szektorban jelentkeznek kihívások. Ebben a térségben a katonai erő az érdekérvényesítés és a konfliktuskezelés fontos eszköze. Még az arabok közti kapcsolatokat is a fegyveres béke¹⁴ jellemzi. Egyetlen arab állam sem tételezi fel, hogy határai biztonságosak, a régióban állandó a gyanakvás. A gyenge állam legfontosabb gazdasági kihívása a túlzott függősége az olajtól, mert ez adja az export 99%-át.¹⁵ A környezeti szektort vizsgálva a globális kihívások, mint a felmelegedés, az elszivatagosodás és a vízhiány Irakot különösen érinti. Az állam pedig egyelőre nem mutat képességet arra, hogy tud gondoskodni a lakosságról. Társadalmi vonatkozásban a vizsgálat tárgya, hogy miként tarthatók fenn a nyelvi, a kulturális, a vallási és a nemzeti identitás és szokásrend, hogy a közösségek önazonossága megmaradjon,¹⁶ mert ez járul hozzá a humán biztonsághoz.

A fejlesztés és a biztonság összefüggéseinek megértését követően segítségül hívom még a társadalmi fejlődési indexet is, mellyel az imént érintőlegesen már találkoztunk. Azért gondolom fontosnak ezt is bemutatni, hogy a szükségletek hármas tagozódása részleteiben is említésre kerüljön.

¹¹ Száraz: i. m. 207.

¹² Ehhez illeszkedik még az amerikai Stephen R. Heffington ezredes DIME/DIME SEL megközelítése is, mely a diplomáciai, információs, katonai és gazdasági, a tudományos és technológiai, valamint a környezeti és a jogi dimenziókat emeli ki. A 21. század elején az államok és a társadalmak működése egyre inkább a számítástechnikára épül, és emiatt a kiberbiztonság kulcskérdés. A tudományos és technológiai fejlődés szinte mindenki számára elérhető eredményei veszélyt jelenthetnek, ha felelőtlen vagy rossz szándékú (akár terrorista) csoportok arra használják, hogy megzavarják a kommunikációs rendszerek rendeltetésszerű működését.

¹³ Farkas Ádám: Komplex biztonság, hibrid konfliktusok, összetett válaszok. Honvédségi Szemle, 2020/4., 11–23. http://real.mtak.hu/125797/1/HSZ_2020_148_4_Farkas_Adam.pdf (Letöltés időpontja: 2023. 02. 03.)

¹⁴ A kifejezés abból a tanból ered, hogy a katonai erő a legfőbb garancia a béke fenntartására.

¹⁵ Irak a világ egyik leginkább olajfüggő országa. Az elmúlt évtizedben az olajbevételek az export 99%-át, a kormány költségvetésének 85%-át és a bruttó hazai termék (GDP) 42%-át tették ki. Overview. World Bank in Iraq. <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/overview> (Letöltés időpontja: 2023. 02. 03.)

¹⁶ Resperger István: Az iszlám világ és hatása a biztonságra. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002, 13.

IRAK EREDMÉNYEI A TÁRSADALMI FEJLŐDÉSI INDEXBEN

Az országok gazdasági teljesítményét, ami a *jóléttel* van összefüggésben, az egy főre jutó GDP értékével mérjük. Amikor Simon Kuznets¹⁷ a gazdasági világválság idején megalkotta ezt a mérőszámot, akkor figyelmeztetett arra, hogy ennek alapján *nem lehet egy társadalom jólétét mérni*.¹⁸ Ebből az adatból nem tudunk az emberek jólétére következtetni, mert ez utóbbira sok egyéb tényező is hatással lehet, például a humán biztonság, az egészség, a szociális javak. Michael Porter viszont 2013-ban megalkotta az Európai Bizottság által is használt társadalmi fejlődés mutatóját (Social Progress Index – SPI). Az Európai Bizottság beleegyezett, hogy a 2015-ös GDP mellett a társadalmi haladás eszközét is használja. Ezt megelőzően használták már a humán fejlettségi indexet vagy a boldogságindexet, de ezeknek sok hiányossága volt. Végre sikerült egy olyan keretrendszert megalkotni, amely a társadalmat három dimenzióban vizsgálja: alapvető emberi szükségletek (táplálék és gyógyszer, víz, menedék és személyes biztonság), jólét (alapvető oktatás, információ, egészség és környezet), valamint a lehetőségek (emberi jog, szabadság, egyenlő bánásmód és felsőoktatási lehetőségek). Ezek által a világ országai az azonos szempontok szerint akár egymáshoz viszonyítva is tanulmányozhatók. Én Irakot Magyarországgal összehasonlításban vizsgálom, mert talán az ottani állapotok könnyebben értelmezhetők a hazai viszonyokhoz képest.

2. táblázat *A társadalmi fejlődés mutatója, 2022: Magyarország és Irak*
(Szerkesztette a szerző a Hungary, Iraq 2022 Social Progress Index alapján)

	Magyarország		Irak	
	pontszám 100-ból	helyezés 169-ből	pontszám 100-ból	helyezés 169-ből
Alapvető emberi szükségletek	88,12	31	72,90	110
Táplálék és orvosi ellátás	93,44	38	80,48	105
Víz és higiénia	93,51	35	74,09	118
Menedék	89,30	52	87,39	75
Személyes biztonság	76,23	26	49,64	142
Jólét	75,94	45	54,32	123
Hozzáférés alapvető tudáshoz	91,28	45	64,35	123
Információ és telekommunikáció	79,36	70	66,16	107
Egészség és jólét	62,84	60	55,14	95
Környezetminőség	70,26	35	31,65	164
Lehetőségek	70,59	43	43,25	133
Személyes emberi jog	82,69	62	46,04	136
Szabadság és választójog	78,26	32	46,77	148
Egyenlő bánásmód	57,71	54	27,62	144
Felsőoktatás	63,69	46	52,56	83

¹⁷ Simon Kuznets orosz származású amerikai közgazdász, aki közgazdasági Nobel-díjat kapott a GDP fogalmának megalkotásáért és a munkájáért, amit a gazdasági és társadalmi fejlődés területén folytatott.

¹⁸ Michael Green: How we can make the world a better place by 2030. www.ted.com/talks/michael_green_how_we_can_make_the_world_a_better_place_by_2030/transcript (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

	Magyarország		Irak	
	pontszám 100-ból	helyezés 169-ből	pontszám 100-ból	helyezés 169-ből
Összesített érték	78,21	42	56,82	117
Egy főre jutó GDP		33 518 USD		9 475 USD

A 2022-es SPI alapján tehát összehasonlítottam Magyarországot Irakkal a három fő szempont szerint, hogy ráláthassunk erre a humánbiztonságot is mérő eszközre. Összességében Magyarország 100-ból 78,¹⁹ míg Irak 57 pontot ért el.²⁰ Magyarország ezzel 169 országból a 42. helyen, míg Irak a 117. helyen szerepel.²¹ Hat évvel ezelőtt, vagyis 2016-ban Magyarország 100-ból 76,88, míg Irak 52,28 pontot ért el. Magyarország ezzel 169 országból a 35. helyen, míg Irak a 104. helyen szerepelt.²² Az elmúlt hat évben elért pontszámnövekedés ellenére viszont mindkét ország hátrébb került a rangsorban, vagyis a GDP-t nem sikerült jól felhasználni a társadalmi jóllét növelésére.

Irak esetében is fontos, hogy a kormány gazdasági erejétől függetlenül a társadalom fejlesztésére irányuló politikát alkalmazzon,²³ vagyis megtegyen minden tőle telhetőt, hogy az SPI-adatokban látható értékek – különösen, amelyek a jóllétre vonatkoznak – emelkedjenek. Továbbá arról sem feledkezhetünk meg, hogy gyakran a helyi közösség, különösen a helyi szervezetek összefogásban tudnak azért tenni, hogy a környezetminőség vagy az információhoz való hozzáférés javuljon. Képessé lehet tenni az embereket, hogy a körülményeik alakításába bekapcsolódjanak azon a helyszínen, ahol élnek. A részvételi lehetőség kiterjesztése az egészséges társadalom fontos része.

AZ IRAKI ÁLLAM HELYZETE ÉS LEHETŐSÉGEI A CIVIL TÁRSADALOM FEJLESZTÉSÉBEN

Irak parlamentáris szövetségi köztársaság, tagköztársaságokból áll, és föderatív berendezkedésű, 15 iraki és 3 kurd kormányzósággal. Az iraki parlament 2022. október 13-án Abdullatif Rasíd kurd politikust választotta meg az ország új elnökének, aki Mohammed asz-Szudáni síita politikust kérte fel kormányalakításra, aki a legnagyobb parlamenti tömbnek, az Irán-barát síita politikusok alkotta Koordinációs Keretnek volt a jelöltje. Az 52 éves Szudáni korábban emberi jogi kérdésekért, illetve munkaügyi és szociális kérdésekért felelős miniszterként szolgált. A felekezetek közötti hatalommegosztás elve alapján az iraki elnök kurd, a kormányfő síita, a parlamenti elnök pedig szunnita.

¹⁹ 2022 Social Progress Index – Hungary. <https://www.socialprogress.org/?code=HUN&tab=2> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²⁰ 2022 Social Progress Index – Iraq. <https://www.socialprogress.org/?code=IRQ&tab=2> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²¹ 2022 Social Progress Index rankings. <https://www.socialprogress.org/global-index-2022-results> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²² Social Progress Index 2016 – Executive Summary. <https://www.socialprogress.org/static/a173623fa6b7b12f3f86a1a9ac9d73b7/2016-social-progress-index-exec-summary.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²³ Száraz: i. m. 123.

Az iraki állami szektorban rengeteg a teendő. A fiatalok ingerültek a tömeges munkanélküliség miatt. Az államigazgatás felesleges intézményekkel van tele, a pénzügyi és az adminisztratív korrupció jelentős, mára szinte kultúrájának nevezhető.²⁴ A kormányzó pártok kifosztják az ország erőforrásait, ami megbénítja az építkezést, a növekedést és a fejlesztést. Az egymást követő eddigi kormányok nem tudták megfékezni a korrupció terjedését a kormányzati és nem kormányzati intézményeken belül, bár számos hivatalos szervet is bevontak ebbe a folyamatba, például az Integritás Bizottságát és a Pénzügyi Felügyeleti Irodát. Pedig közigazgatás, helyi kormányzatok, szabályozó rendszerek és állami intézmények régóta léteznek Irakban. Ha a demokratikusan választott parlamentre, a politikai jogok biztosítására vagy a hadsereg feletti civil kontroll megteremtésére tekintünk, akkor elmondhatjuk, hogy 2003 óta megvalósult valamiféle államépítés Irakban.

Mint minden gyenge államban, az iraki lakosságot érő biztonsági fenyegetések is elsősorban belső, hazai forrásokból erednek. Az ilyen államokban az uralkodó elit minél inkább igyekszik hatékony uralmat kialakítani, annál inkább provokál lázadást. Ugyan Irakban hivatalosan demokrácia van, egyelőre ez megkérdőjelezhető, és az állam által nyújtott biztonság is csekély.²⁵ A Kurdisztáni Regionális Kormány (KRG²⁶) weboldalán egy nem túl bőbeszédű üzenetben az látható, hogy ösztönzi és elősegíti a civil közösségi szervezetek munkájának bővítését.²⁷ A civil szervezetek általi fejlesztési tevékenységek állami felügyeletét – beleértve a civil szervezetek regisztrációját is – az iraki és a kurd kormányok erre szakosodott Civil Szervezetek Igazgatóságai (DNGO²⁸) végzik. Azok a civil szervezetek, amelyek a KRG fennhatósága alá tartozó kormányzóságokban, vagyis Dahúkbán, Erbilben és Szulejmánijában végeznek tevékenységet, a kurdisztáni DNGO-hoz tartoznak, amelyek pedig Irak fennmaradó kormányzóságaiban látnak el feladatokat, azoknak az iraki DNGO-val kell kapcsolatban állniuk. Akik mindkét területen szeretnének tevékenységet végezni, nem mentesülnek egyik hivatallal való ügyintézés alól sem. Külön kihívást jelent, amikor a segítségnyújtás vitatott területeken zajlik. Ilyen esetekben a zavartalan működés záloga lehet, ha a szervezet mindkét igazgatóságtól rendelkezik engedéllyel. Tehát az összes civil szervezet nyilvántartásáért, szervezéséért, felügyeletéért és ellenőrzéséért a DNGO felelős.

Az elmúlt évek nyilvános tiltakozási hullámai ellenére Irak politikai rendszere egyelőre ellenálló a reformokkal szemben, és a legutóbbi, nagyon alacsony részvétellel zajló választások következtében a *status quó*tól történő esetleges eltérési lehetőség meghiúsult. A rendszerszintű korrupció, az alapvető szolgáltatások elégtelen biztosítása továbbra is jelentős kihívást jelentenek.

²⁴ Farhad Alaaldin: A State in Collapse: Iraq's Security and Governance Failures. Fikra Forum, 2021. 06. 02. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/state-collapse-iraqs-security-and-governance-failures> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²⁵ Lily Hamourtziadou: From invasion to failed state: Iraq's democratic disillusionment. Open Democracy, 2021. 07. 23. <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/from-invasion-to-failed-state-iraqs-democratic-disillusionment/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²⁶ Kurdistan Regional Government.

²⁷ Outlines of New Cabinet Agenda. Kurdistan Regional Government. <https://gov.krd/english/government/agenda/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

²⁸ Directorate of Non-Governmental Organizations. A KRG által igazgatott területekre vonatkozóan: <https://gov.krd/dngo-en/>, míg az iraki kormány által igazgatott területekre vonatkozóan: <http://www.ngoao.gov.iq/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

A Chatham House²⁹ éves *Iraq Initiative* konferenciáján iraki és nemzetközi döntéshozók, akadémikusok, elemzők és civil társadalmi vezetők Londonban és az interneten gyűlnek össze, hogy megvitassák az iraki politika, gazdaság, környezet és társadalom legújabb fejleményeit, és megosszák gondolataikat a következő év várható eseményeivel kapcsolatban.³⁰ 2022. május 9-én Maszúd Barzani, a KRG miniszterelnöke is a Chatham House vendége volt Londonban.³¹ A Chatham House legfőbb céljai közé tartozik, hogy vizsgálja és segítse a nemzetközi kihívások és a napi politika kedvező alakulását Irakban is. Elhangzott, hogy ezzel az *Iraq Initiative* elnevezésű projekt foglalkozik, melynek vezetője dr. Renad Mansour. A projekt egyedi nézőpontokat igyekszik felvonultatni a politikai döntéshozók számára a kihívásokról és a lehetőségekről. Az Irakkal kapcsolatos nemzetközi párbeszéd már kevésbé a biztonságra és a katonai szerepvállalásra irányul, egyre inkább a befektetések vonzása, a kormányzás és a szolgáltatásnyújtás javítása a fő cél. Az irakiak nagy része a vízhiánytól, az elektromos áram hiányától és a rossz minőségű utaktól szenved. Az *Iraq Initiative* azon is dolgozik, hogy kapcsolatokat alakítson ki az iraki tisztviselőkkel, hogy összehozza őket a megfelelő amerikai és európai politikai döntéshozókkal, hogy megvitassák, hogyan lehet kölcsönösen előnyös eredményeket elérni.³²

A Közel-Kelet továbbra is kiszámíthatatlan mozgatórugója a világeseményeknek. Az energiabiztonság hiánya, a fennálló politikai kihívások, a globális felmelegedés (amelynek következtében Irakban rohamos az elsivatagosodás, és a vízhiány miatti elköltözők száma egyre emelkedik), a munkanélküliség, a szegénység, az egyenlőtlenség, az igazságtalanság és a korrupció továbbra is az instabilitást táplálják. Iraki Kurdistan (hivatalos nevén a Kurdisztáni Autonóm Régió) elnöke azt is elmondta, hogy a Sykes–Picot-egyezmény³³ óta nehéz a kormányzás, különösen a törzsek választott vezetői közötti hatalommegosztás miatt.³⁴ Barzani a decentralizált döntéshozás megvalósítását látja célként, és továbbra is egy szövetségi alapokon nyugvó államban gondolkodik. Szerinte Irak azért szenved, mert az alkotmányt nem sikerült átültetni a hétköznapokba.³⁵

A 2005-ös alkotmányt több kihívás is jellemzi. Alapjában véve gátolja a valódi politikai reformokat, mert akárhányszor alakul újra a parlament, mindig csak az alkotmányban megfogalmazottak szerint kerül erre sor, és éppen ez a megújulás akadálya.³⁶ A különböző szereplők ugyanis nem fogadják el a dokumentum mások általi értelmezését, és így nem valósítják meg

²⁹ Az Irakkal kapcsolatos egyik legutóbbi nagyszabású konferencia 2021. november 15–16-án zajlott a Chatham House szervezésében Londonban. A Királyi Nemzetközi Ügyek Intézete (Chatham House) egy 1920-ban alakult, londoni székhelyű nonprofit szervezet, amely kutatja és segíti a napi politika megértését, gyakran szervez értekezleteket. Ez a szervezet a híres Chatham House-szabályok megalkotója.

³⁰ Iraq Initiative conference 2021. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/events/all/research-event/iraq-initiative-conference-2021> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 25.)

³¹ A KRG miniszterelnökével 2022. május 9-én készült interjú alapján. Chatham House. www.chathamhouse.org (Letöltés időpontja: 2022. 09. 25.)

³² Iraq Initiative. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/programs/middle-east-programs/iraq-initiative> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 25.)

³³ A Sykes–Picot-egyezmény alapján osztotta fel Franciaország és Nagy-Britannia 1916-ban az összeomlás szélén álló Oszmán Birodalom egy részét – benne Irakkal.

³⁴ A KRG miniszterelnökével 2022. május 9-én készült interjú. 20–23. perc. Chatham House. www.chathamhouse.org (Letöltés időpontja: 2022. 09. 25.)

³⁵ Uo.

³⁶ Abbas Kadhim: Muqtada al-Sadr just issued a mass resignation decree. Where does Iraq go from here? Atlantic Council, 14. 06. 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/muqtada-al-sadr-just-issued-a-mass-resignation-decree-where-does-iraq-go-from-here/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 07.)

egyes részeit. Hibái ellenére az alkotmány tartalmazza a demokratikus, befogadó, békés ország kulcsfontosságú elveit, intézményeit és garanciáit. Egyesek azt állítják, hogy az alkotmány egészségtelen körülmények között, a hatalmi egyensúly felborulása közepette íródott, ezért 2005 óta számos kísérlet érkezett a módosítására, de ezek sem a múltban, de valószínűleg a jövőben sem lehetnek sikeresek.³⁷

Az állami szektor állásfoglalását a civil szervezetek irányában leginkább a civil törvény tükrözi. Az iraki szuverenitás 2004. júniusi visszaállításával Irak feltörekvő civil társadalmi vezetői az iraki kormány tisztviselőivel, valamint nemzetközi és hazai nem kormányzati szervezetekkel együttműködve szorgalmazták egy új, a nemzetközi joggal jobban összeegyeztethető civil törvény elfogadását. Évekig tartó erőfeszítések után az iraki civil szervezetek 2010. január 25-én végül elérték céljukat, amikor az Iraki Képviselők Tanácsa megszavazta a nem kormányzati szervezetekről szóló új törvényt (2010. évi 12. törvény). Az elnökség az új törvényt 2010. március 2-án ratifikálta, 2010. április 7-én pedig hatályba lépett. Óriási sikerként üdvözölték az új törvény jóváhagyását, az jelentős médiavisszhangot kapott.³⁸ 2011-ben a törvény a kurdisztáni régióra vonatkozóan is megszületett (2011. évi 1. kurdisztáni regionális kormánytörvény). Ez a jelentős lépés megerősítette a civil szervezetek pénzügyi fenntarthatóságának feltételeit. A kurd nem kormányzati szervezetek ettől kezdve sokféle forrásból fedezhették pénzügyi szükségleteiket, beleértve a támogatásokat, a gazdasági tevékenységeket, valamint a külföldi és a belföldi adománygyűjtést. Az iraki kormánnyal szemben a KRG anyagilag is támogatja a civil szervezeteket.³⁹ A legkiterjedtebb feladatellátásra emiatt a Barzani Charity Foundation és más, politikailag támogatott szervezetek képesek.

Megszületésekor mindkét törvény a legprogresszívebb volt a régióban, egyértelmű regisztrációs folyamattal, a külföldi és a belföldi finanszírozás akadályainak feloldásával, nemzetközi kapcsolatok lehetőségével, a legjobb nemzetközi gyakorlatokat követve.⁴⁰ Viszont a törvényi változások időszaka alatt a civil szervezetek regisztrációs folyamata teljesen leállt, ami nehézségeket okozott egyes iraki humanitárius műveleteknél. Törölték például az összes korábbi civil szervezet regisztrációját, újra kellett indítani a folyamatot ahhoz, hogy Irakban folytatni lehessen a tevékenységet.⁴¹ Az országos törvény tehát kötelező érvényűvé vált mindenhol, csak az északkeleti kurd területeken okoz bonyodalmat, hogy még ezen felül a helyi szabályozásnak is meg kell felelni (mert a legtöbb civil szervezet nem kizárólag kurd területen tevékenykedik), és több esetben a két szabályozás ütközésekhez vezet, ezért nagyon megnehezíti a dokumentációs kötelezettségeket.

A szervezetek viszont megerősítik, hogy az említett akadályokon át lehet jutni, és ezektől a kihívásoktól eltekintve az új törvény sok ponton pozitív változásokat hozott. A DNGO többé nem utasíthatja el a kérelmeket, kivéve akkor, ha a civil szervezet nem nyújtotta be időben a szükséges papírokat. A legtöbb arab országban a regisztráció bármilyen okból vagy ok nélkül megtagadható. A kérvényezőt értesíteni kellett a bejegyzési kérelem végkimeneteléről.

³⁷ Sarhang Hamasaeed: What's Behind Moqtada al-Sadr's Bid to Shake up Iraq's Politics? United States Institute of Peace, 04. 08. 2022. <https://www.usip.org/publications/2022/08/whats-behind-moqtada-al-sadrs-bid-shake-iraqs-politics> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 07.)

³⁸ International Center for Not-For-Profit Law (ICNL), 2021. április.

³⁹ Uo.

⁴⁰ NGO Registration Iraq – Update 13th March 2011: Update on actual legal registration status. Reliefweb.int, 13. 03. 2011. reliefweb.int/report/iraq/ngo-registration-iraq-update-13th-march-2011-update-on-actual-legal-registration-status (Letöltés időpontja: 2022. 10. 07.)

⁴¹ International Center for Not for Profit Law, (ICNL), 2022. április.

Megszűnt a bizonytalanság. Nagy könnyítés volt, hogy a tanúsítványokat korlátlan időre érvényesítették. Korábban egy-két évente meg kellett újítani a papírokat. A 18 éven aluli fiatalok is jogot kaptak arra, hogy civil szervezetekhez tartozzanak, és az üléseken részt vehessenek, csak nem volt szavazati joguk. A külföldiek is korlátlan mértékben válhattak nemzeti civil szervezetek tagjaivá, amennyiben azt külföldi alapította. A törvény feljogosította az Irakban lakóhellyel rendelkező külföldieket arra, hogy civil szervezeteket alapítsanak. Ha iraki állampolgár alapított civil szervezetet, akkor a tagok legfeljebb 25%-a lehetett külföldi (11. cikk). A civil szervezetek előzetes kormányzati jóváhagyás nélkül fogadhattak el nemzetközi támogatásokat, és a kormány értesítése nélkül csatlakozhattak külföldi szervezethez. A civil szervezetek közhasznúsági státuszt is kérhettek, ami különféle adók és vámok alóli mentességet biztosít számukra. Mentessültek az auditálástól azok a kis nem kormányzati szervezetek, amelyek költségvetése 65 ezer dollár alatt volt. Az új törvény értelmében a civil szervezetek felfüggesztése és feloszlata is viszonylag korlátozottá vált: csak bíróságok hozhattak határozatot egy civil szervezet bezárásáról.

A civil szervezetek regisztrációs folyamatának elméleti fejlesztései ellenére sok civil szervezet elhúzó akadályokkal küzd, amelyek lassítják a dokumentációt. A folyamat felügyeletéért és a hatósági engedélyek kiadásáért felelős DNGO kapacitása a törvény hatálybalépése óta hiányos, a bagdadi iroda kevesebb mint 40 alkalmazottat foglalkoztat. Annak ellenére, hogy a törvény és a végrehajtási rendeletek nyomtatásban is elérhetők, a regisztrációs folyamat a kezdetektől fogva nagyon zavaros. A DNGO további papírokat és részleteket kér, amelyek nem szerepelnek a törvényben vagy a végrehajtási szabályzatban. A fiatalok és a nők jogaira szakosodott civil szervezetektől minden iraki és külföldi bankszámlához banki adatokat kérnek, pedig a törvény ezt sem írja elő, továbbá visszajelzést kérnek a Bűnügyi Nyilvántartási Osztálytól és az Igazságügyi és Elszámoltathatósági Bizottságtól is, ami nagyon lassítja a folyamatot. Az emberi jogi szektorban dolgozó civil szervezetek jelentős mértékű követelményekkel szembesültek, amelyek semmilyen módon nem kapcsolódnak a civil szervezetekről szóló törvény szövegéhez, például személyes látogatás szükségessége a civil szervezetek irodájában, hivatalos bélyegző és egyéb okmánykérés a törvényben előírtakon felül. A nyomtatványok gyakori módosítása is kihívást jelent. Egy civil szervezet heteket tölthet a szükséges űrlap kitöltésével, majd a benyújtás után felkérlik, hogy „frissített űrlapon” küldje be újra. A központi iraki kormány és a KRG nem ismeri el egymás regisztrációját. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy Szulejmánijja északi kormányzósága külön nem kormányzati szervezetekről szóló törvény hatálya alá tartozik.

A kurdisztáni regionális területekre vonatkozó törvény kihívása, hogy megtudjuk belőle, hogy bizonyos civil társadalmi munkát az iraki kormány pénzzel segíthet.⁴² Így a domináns kurdisztáni hálózatok sok esetben állami pénzből valósítják meg tevékenységüket, ami teljes mértékben aláaknázza függetlenségüket.

A folyamatok egyszerűsítése érdekében az iraki kormány 2014. december 17-én az ENSZ Iraki Segítségnyújtási Missziója (UNAMI⁴³) által készített és az iraki kormány által jóváhagyott okmány alapján létrehozta a Közös Koordinációs és Megfigyelő Központot (JCMC⁴⁴), amely a szervein belüli, valamint a kormány és a nemzetközi közösség közötti koordinációval foglalkozik minden kormányzóságban, különösen a válságkezeléssel kapcsolatos kérdésekben.

⁴² Non-Governmental Organizations Law in the Iraqi Kurdistan Region. 8. https://www.ncciraq.org/images/static_pages_uploads/administration/KRG_NGO_law.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 10. 07.)

⁴³ United Nations Assistance Mission for Iraq.

⁴⁴ Joint Coordination and Monitoring Center. <https://jcmc.gov.iq/en/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 08.)

A JCMC kiemelkedő szerepet játszik a belső menekültekkel kapcsolatos válságkezelésben és a helyreállításban. A polgári védelmi ügynökség átfogó célja, hogy az iraki népet fenyegető veszélyekre, válságokra reagáljon. Ehhez eszköz a polgári és a katonai szereplők közötti párbeszéd és együttműködés.

A NEMZETKÖZI SZERVEZETEKNEK A CIVIL TÁRSADALOM FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ LÉPÉSEI

A helyi kezdeményezésekkel folytatott együttműködésben az iraki jóllétért való küzdelemben az egyik élen járó nemzetközi szereplő a UNDP. A 2015–2018-as közösségi alapú stratégiai és ágazati tervezés intézményi kapacitásának kiépítésére létrehozott *Helyi Területfejlesztési Program* sikereire építve az Európai Unióval együtt újra 53,6 millió dollárral (47,5 millió euróval) finanszírozza a 2019–2022 közötti programot. Az átfogó cél hozzájárulás Irak stabilitásához és társadalmi-gazdasági fejlődéséhez a demokratikus kormányzás helyi szintű fejlesztése révén, valamint az állampolgárok és az állam közötti társadalmi szerződés megújítása. A program kilenc kormányzóságot fed le,⁴⁵ többségében azokat, melyek erősen érintettek voltak az Iszlám Állam által 2014–2017 között okozott válságban. Törekszik az intézményrendszer fejlesztésére, a helyi szintű kormányzatok, a civil társadalom és a helyi közösségek közötti szakadék áthidalására. A 11. fenntartható fejlődési cél – *Sustainable cities and communities*, vagyis fenntartható városok és közösségek – értelmében támogatja az iraki kormányt abban, hogy a helyi szintű vezetést megerősítse, és a közösségi kezdeményezéseknek utat nyisson. A projekt általános célja, hogy hozzájáruljon Irak stabilitásához és társadalmi-gazdasági fejlődéséhez a gazdasági és társadalmi kihívások kezelése révén. A projekt célja hatékony önkormányzati rendszerek kiépítése, amelyek átlátható közszolgáltatásokat tudnak nyújtani helyi szinten, munkalehetőségeket tudnak teremteni – különös tekintettel a zöld és gyorsan növekvő ágazatokra, illetve a fiatalok és nők bevonására –, végül képesek tenni az életkörülmények javításáért a konfliktusok által sújtott területeken. Ez lehetővé teszi az emberek számára, hogy visszatérjenek szülőföldjükre.⁴⁶

Irak említett kormányzóságaiban európai kapcsolatok létrehozása történik közös projektek kidolgozása érdekében, melyek lényege a közszolgáltatások központi szintről helyi szintre történő decentralizálására. A projektben részt vevő kilenc kormányzóság mindegyikében legalább három koncepciót dolgoztak ki, és a nyertesek 2020-ban kezdték el a megvalósítást. A „*napenergián alapuló fenntartható villamosenergia-ellátás*” projekt keretében kísérleti napelempark épül a Dahúki Egyetem területén. Az itt termelt villamos energia a város hálózatát fogja ellátni, hogy segítsen kielégíteni a belső menekültek és a szíriai menekültek megnövekedett igényeit. Oktatási eszközként is szolgál majd a diákok számára, és a helyi fiatalok, diákok és professzorok vezetésével növeli a közösség tudatosságát. Erbilben a „*megújuló napenergia a vidéki területeken*” projekt magában foglalja a napelemes vízszivattyú-állomások felállítását a távoli mezőgazdasági területeken, hogy öntözést és ivóvizet biztosítsanak az alacsony jövedelmű gazdálkodók számára. Ez előmozdítja a napelemek és a megújuló energia felhasználását a mindennapi életben. Szulejmánijában a „*közvilágítás*

⁴⁵ Anbár, Baszra, Dahúk, Erbil, Mejszán, Ninive, Szaláh ed-Dín, Szulejmánijja és Dzi Kár. EU-Funded Programme – Supporting Recovery and Stability in Iraq through Local Development. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/iq/UNDP-IQ-Fact-Sheet--EU-Funded-Programme-Supporting-Recovery-and-Stability-in-Iraq-through-Local-Development.English.20190326.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 02. 04.)

⁴⁶ Uo.

korszerűsítése és átalakítása” projekt támogatja a közvilágítási rendszerek korszerűsítését, energiahatékony LED-rendszereket alkalmazva, ami javítja a városi lakosság biztonságát, és támogatja az olcsóbb és környezetbarát energia használatát. Baszrában a „*munkahelyteremtés Baszra zöld városépítésével és újjáélesztésével*” projekt célja a közterek rehabilitációja és szépítése, miközben feleleveníti a város történelmi sajátosságait és kulturális hagyományait. Mejszánban a „*munkahelyteremtés Mejszán zöld közösségének rehabilitációjával, kulturális helyreállításával és városépítésével*” projekttel szintén munkahelyteremtés zajlik a közterek rehabilitációján és szépítésén keresztül, miközben feleleveníti a régi Mejszán történelmét. Dzi Kárban a „*munkahelyteremtés az ökoturizmus fejlesztésével, a mezopotámiai mocsarak megőrzésével és kulturális helyreállításával*” projekt célja az UNESCO-világörökség részeként elismert Ur régészeti lelőhelye és a mezopotámiai mocsarak kulturális örökségének megőrzése.⁴⁷ A munkahelyteremtésen és a fenntartható környezeten kívül a projektek többsége a turizmus fellendítéséhez is hozzájárul, illetve a helyi közösség szükségleteire reagál. Mivel a projekteket a lakóközösség dolgozta ki, és azok közösségi összefogásban valósulnak meg a tervezéstől a megvalósítás utolsó lépéséig, ezért a lakosok sajátjuknak érzik ezeket a fejlesztéseket, különösen, hogy munkát is biztosítanak számukra.

Az UN-Habitattal partnerségben azokon a területeken, ahol az Iszlám Állam pusztítása leginkább sújtotta a lakosokat – Anbár, Ninive és Szaláh ed-Dín területein – városfelújítási, helyreállítási projektek indultak a UNDP és a UN-Habitat támogatásával. Négyéves időtartam alatt három helyi kiemelt projekt valósul meg, amelyek célja a veszélyeztetett közösségek alapvető szolgáltatásainak helyreállítása. A projektek magukban foglalják az alacsony jövedelmű lakónegyedekben található lakások, iskolák és parkok felújítását, valamint a vízművek kibővítését, hogy biztosítsák a vízhez való biztonságos hozzáférést a rosszul ellátott közösségek számára. A városrekonstrukciós munkára helyi lakosokat, különösen a munkanélküli fiatalokat veszik fel, akik kiképzés után saját lakóhelyük megújításáért dolgozhatnak.⁴⁸

Az irakiak jóllétéért folyó küzdelem másik éllovasa a Nemzetközi Fejlesztési Társulás (IDA⁴⁹), a Világbanknak az a csoportja, amely a legszegényebb országokat segíti. Irakban 2019-ben egy 300 millió dollár értékű fejlesztési projekt, a Szociális Fejlesztési Alap (SFD⁵⁰) indult, amelynek célja az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és a rövid távú foglalkoztatási lehetőségek növelése a megcélzott közösségekben. A már megvalósult vagy végrehajtás alatt álló, részvételi tervezésre és a polgárok kezdeményezéseire építő projektek 2018. február 6-án kezdődtek.⁵¹ Egy másik projekt a konfliktusok által érintett iraki fiatalok befogadásának elősegítéséről szól. A támogatás 3000, konfliktus sújtotta iraki 15–29 év közötti fiatal társadalmi befogadásának előmozdítására vállalkozik a fiatalok által vezetett közösségfejlesztő tevékenységeken keresztül. Az összeg a Tervezési Minisztériumon keresztül 2023. január 31-ével bezárólag kerül kifizetésre az elfogadott projektekre.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

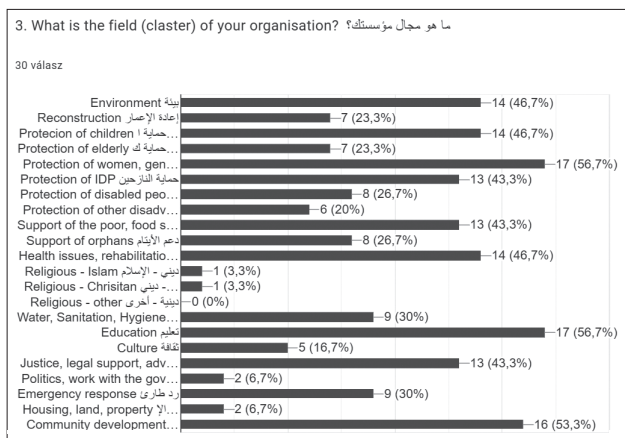
⁴⁹ International Development Association. Az 1960-ban alapított szervezet célja a szegénység csökkentése azáltal, hogy nulla vagy alacsony kamatozású hiteleket és támogatásokat nyújt olyan programok megvalósítására, amelyek fellendítik a gazdasági növekedést, csökkentik az egyenlőtlenségeket, és javítják az emberek életkörülményeit. Az IDA a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankkal (IBRD) együttműködésben végzi ezt a fejlesztő tevékenységét a tagországok kormányainak hozzájárulásaiból. <https://ida.worldbank.org/en/what-is-ida> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 08.)

⁵⁰ Social Fund for Development.

⁵¹ The World Bank in Iraq. <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/overview#2> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 08.)

A HELYI CIVILEK TAPASZTALATAI ÉS AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSRE VALÓ NYITOTTSÁGA

Az iraki lakosság az utóbbi öt évben egyre inkább megérti, hogy érdemes tenniük a saját jövőjükért, szükséges összefogni egymással és a saját human biztonságuk szintjének növelése érdekében – civil szervezeteken keresztül – egymással együttműködni. Talán pár éven belül a változás megmutatkozik az indexek értékeiben is. Az iraki nemzetközi (INGO) és országos civil szervezeteket (NNGO) az Iraki Civil Szervezetek Koordinációs Bizottsága (NCCI⁵²) segíti tanácsadással, tréningek szervezésével, információ megosztásával, tapasztalatcserével, koordinációval, érdekképviseléssel, kormányzati kapcsolattartó szolgáltatásokkal és civil szervezetek kapacitásépítésével.⁵³ Ez volt az első bejegyzett nemzetközi szervezet Irakban. A weboldalán található 120–150 aktív szervezet részére kiküldtem a szervezetek közötti együttműködést vizsgáló kérdőívet. Bő három hét alatt 30 válasz érkezett vissza. A legtöbben helyi szinten tevékenykednek, kevés munkatárssal, sok önkéntessel. 96,6%-ban együttműködnek több másik szervezettel, mert belátják, hogy összefogással könnyebben elérhetik a céljaikat. A válaszadók közül legtöbben a nők ügyeivel, az oktatással és a közösfejlesztéssel foglalkoznak, ahogy az 1. ábrán is látható.

1. ábra A 2022 októberében kiküldött Szervezetek együttműködése Irakban c. kérdőív válaszai⁵⁴

Az ábrán is látható legfontosabb megállapítás az, hogy a kitöltők 76,7%-ban úgy gondolják, elég rugalmasan tudnak alkalmazkodni, és nyitottak a változásra. További 16,7% pedig nehéznek tartja ezt, de úgy látja, alkalmazkodnia kell.

A kitöltők véleményéből itt csak felvillantani akartam, de biztató a folyamat, hogy sok szervezet a helyi emberekre alapozva „alulról felfelé” igyekszik olyan helyi partnerséget létrehozni, amely a közösség társadalmi, környezeti és gazdasági erősségeire vagy „tőkéjére”

⁵² NGO Coordination Committee for Iraq.

⁵³ The NGO Coordination Committee for Iraq. Arab.org. <https://arab.org/directory/ngo-coordination-committee-in-iraq/> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 08.)

⁵⁴ Az első ábra angol nyelvű vizsgálati szempontjait rendszer generálta, de a lényegi megállapítások összefoglalása a szövegrészben szerepel.

alapozi.⁵⁵ Azok, akik korábban egy forrás passzív „kedvezményezettjei” voltak, egyre inkább tevékeny partnerekké és hajtóerővé válnak. Akikre eddig problémaként tekintettek, képessé tehetők arra, hogy kezdeményezzenek, a megoldást a kezükbe vegyék, miközben a valós szükségletekre és lehetőségekre reagálnak.⁵⁶

KÖVETKEZTETÉSEK

A helyi közösség és a civil szervezetek összefogása preventív humánbiztonsági eszközként hozzájárulhat az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló demokratizálódási folyamathoz, a gazdasági és a politikai megújuláshoz, valamint az emberi jóllét szintjének emelkedéséhez. Azért is fontos ez, mert egyre több hírt hallani arról, hogy a klasztereket zárják, vagy a donorok kivonulnak az országból. A közösségek, civil szervezetek most még különösen a nemzetközi fejlesztő szervezetekkel folytatott együttműködésben sokat át tudnak vállalni az államtól az emberek felkészítésének tekintetében, hogy egyre inkább képesek legyenek humán szükségleteiket felismerni és azokra válaszolni, megtalálni a megoldást, és ha kell, veszély esetén védekezni is. A bemutatott projektek áttanulmányozásával láthatóvá válik a fejlesztés pozitív hatása a civil szereplők összefogására, jóllétükre és humánbiztonságukra a 2014–2017-es válság utáni „korai felépülési” időszakban.

FÜGGELÉK

Millennium Development Goals (MDG)

1. cél: A szélsőséges szegénység és éhínség csökkenése. A napi egy dollárból élők és az éhínségtől szenvedők arányának felére csökkentése.
2. cél: A mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás biztosítása. Annak biztosítása, hogy minden fiú és lány befejezi az általános iskolát.
3. cél: A nemek közötti egyenlőség és a nők felemelkedésének előmozdítása. A nemek közötti beiskolázási különbségek megszüntetése az alap- és középfokú oktatásban lehetőleg 2005-ig, valamennyi szinten 2015-ig.
4. cél: A gyermekhalandóság csökkentése. Az öt év alatti gyermekek halandósági arányának csökkentése kétharmaddal.
5. cél: Az anyai egészség javítása. A gyermekágyi halandóság arányának csökkentése háromnegyedével.
6. cél: A HIV/AIDS, a malária és más betegségek elleni küzdelem, azok terjedésének megállítása és visszafordítása.
7. cél: A környezeti fenntarthatóság biztosítása. A fenntartható fejlődés elveinek beépítése a nemzeti politikákba és programokba. A környezeti erőforrások csökkenésének visszafordítása. Felére csökkenteni azoknak az arányát, akik tartósan nem jutnak

⁵⁵ Iránymutatás a közösségvezérelt helyi fejlesztésről helyi szereplők számára. 2014. 08. 10. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_hu.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 10. 20.)

⁵⁶ Susan Wong: What have been the impacts of the World Bank Community Driven Development Programs? CDD impact evaluation review and operational and research implications. The World Bank, 14. 06. 2012. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/967431468161087566/pdf/695410WP0SW0CD00Box370017B00PUBLIC0.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 02. 04.)

egészséges vízhez 2020-ig. 100 millió, nyomornegyedekben élő ember életkörülményeinek jelentős javítása 2020-ig.

8. cél: Globális partnerség kialakítása a fejlesztés érdekében.

Sustainable Development Goals (SDG)

1. cél: Megszüntetni mindenhol a szegénység összes formáját.
2. cél: Megszüntetni az éhínséget, elérni az élelmiszer-biztonságot, fejleszteni az élelmezést, és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot.
3. cél: Biztosítani az egészséges életet, és előmozdítani a jóllétet mindenki számára minden korosztályban.
4. cél: Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást, előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára.
5. cél: Megvalósítani a nemek közötti egyenlőséget, valamint segíteni minden nő és lány felemelkedését.
6. cél: Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint a hozzáférést a vízhez és a közegészségügyhöz mindenki számára.
7. cél: Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára.
8. cél: Előmozdítani a hosszan tartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint méltó munkát biztosítani mindenki számára.
9. cél: Építeni alkalmazkodó infrastruktúrát, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt.
10. cél: Csökkenteni az országokon belüli és országok közötti egyenlőtlenségeket.
11. cél: A városokat és az emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni.
12. cél: Biztosítani a fenntartható fogyasztási és termelési szokásokat.
13. cél: Sürgősen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében.
14. cél: A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat.
15. cél: Védni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát. Fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését.
16. cél: A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást, és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni.
17. cél: Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 2022 Social Progress Index – Hungary. <https://www.socialprogress.org/?code=HUN&tab=2>
- 2022 Social Progress Index – Iraq. <https://www.socialprogress.org/?code=IRQ&tab=2>
- 2022 Social Progress Index rankings. <https://www.socialprogress.org/global-index-2022-results>
- Alaaldin, Farhad: *A State in Collapse: Iraq's Security and Governance Failures*. Fikra Forum, 2021. 06. 02. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/state-collapse-iraqs-security-and-governance-failures>

- Chatham House. www.chathamhouse.org
- Directorate of Non-Governmental Organizations. <https://gov.krd/dngo-en/>; <http://www.ngoao.gov.iq/>
- EU-Funded Programme – Supporting Recovery and Stability in Iraq through Local Development. <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/iq/UNDP-IQ-Fact-Sheet--EU-Funded-Programme-Supporting-Recovery-and-Stability-in-Iraq-through-Local-Development-English.20190326.pdf>
- Farkas Ádám: *Komplex biztonság, hibrid konfliktusok, összetett válaszok*. Honvédségi Szemle, 2020/4., 11–23. http://real.mtak.hu/125797/1/HSZ_2020_148_4_Farkas_Adam.pdf; DOI: 10.35926/HSZ.2020.4.2
- Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2011. https://nkepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12604/web_PDF_EKM_Biztonsagi_tanulmanyok_alapjai.pdf?sequence=1
- Green, Michael: *How we can make the world a better place by 2030*. www.ted.com/talks/michael_green_how_we_can_make_the_world_a_better_place_by_2030/transcript
- Hamasaeed, Sarhang: *What's Behind Moqtada al-Sadr's Bid to Shake up Iraq's Politics?* United States Institute of Peace, 04. 08. 2022. <https://www.usip.org/publications/2022/08/whats-behind-moqtada-al-sadrs-bid-shake-iraqs-politics>
- Hamourtziadou, Lily: *From invasion to failed state: Iraq's democratic disillusionment*. Open Democracy, 2021. 07. 23. <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/from-invasion-to-failed-state-iraqs-democratic-disillusionment/>
- Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security. 01. 01. 1994. United Nations Development Program. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1994>
- International Development Association. <https://ida.worldbank.org/en/what-is-ida>
- Iraq Initiative. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/programs/middle-east-programs/iraq-initiative>
- Iraq Initiative conference 2021. Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/events/all/research-event/iraq-initiative-conference-2021>
- Joint Coordination and Monitoring Center. <https://jcmc.gov.iq/en/>
- Kadhim, Abbas: *Muqtada al-Sadr just issued a mass resignation decree. Where does Iraq go from here?* Atlantic Council, 14. 06. 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/muqtada-al-sadr-just-issued-a-mass-resignation-decree-where-does-iraq-go-from-here/>
- Marsai Viktor: *Az amerikai neokonzervatívok és az iszlám biztonságiasítása*. Eszmélet, 2012. 07. 01. www.eszmelet.hu/marsai_viktor-az-amerikai-neokonzervativok-es-az-islam-bizt/
- NGO Registration Iraq – Update 13th March 2011: Update on actual legal registration status. Reliefweb.int, 13. 03. 2011. reliefweb.int/report/iraq/ngo-registration-iraq-update-13th-march-2011-update-on%C2%A0-actual-legal-registration-status
- Non-Governmental Organizations Law in the Iraqi Kurdistan Region. https://www.ncciraq.org/images/static_pages_uploads/administration/KRG_NGO_law.pdf
- Outlines of New Cabinet Agenda. Kurdistan Regional Government. <https://gov.krd/english/government/agenda/>
- Resperger István: *Az iszlám világ és hatása a biztonságra*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2002.
- Social Progress Index 2016 – Executive Summary. <https://www.socialprogress.org/static/a173623fa6b7b12f3f86a1a9ac9d73b7/2016-social-progress-index-exec-summary.pdf>
- Stern, Maria – Öjendal, Joakim: *Special Issue on the Security–Development Nexus Revisited. Mapping the Security–Development Nexus: Conflict, Complexity, Cacophony, Convergence?* Security Dialogue, 2010/1. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0967010609357041>; DOI: 10.1177/0967010609357041

- Száraz Enikő: *A biztonság új dimenziói*. Külügyi Szemle, 2003. nyár, 199–223. https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2003__2szarazenikofolyoirat1.pdf
- Szászi Ivett: *A humánbiztonság koncepciója és mérésének lehetőségei*. Nemzetbiztonsági Szemle, 2019/2., 109–127. http://real.mtak.hu/104387/1/WEB---NSZ_2019_2---109-127_Szaszi.pdf; DOI: 10.32561/nsz.2019.2.9
- Tadjbakhsh, Shahrbanou: *Human security in international organisations: blessing or scourge?* Human Security Journal, Vol. 4, Summer, 8–15. https://www.academia.edu/1993313/Human_security_in_international_organizations_blessing_or_scourge
- The NGO Coordination Committee for Iraq. Arab.org. <https://arab.org/directory/ngo-coordination-committee-in-iraq/>
- Wong, Susan: *What have been the impacts of the World Bank Community Driven Development Programs? CDD impact evaluation review and operational and research implications*. The World Bank, 14. 06. 2012. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/967431468161087566/pdf/695410WP0SW0CD00Box370017B00PUBLIC0.pdf>
- World Bank in Iraq. <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/overview>

A mesterséges intelligencia katonai felhasználásának lehetőségei

A technológia, valamint a mesterséges intelligencia jelentette filozófia kiemelkedően fontos a 21. században, korunk hadseregeiben is, hiszen a mesterséges intelligenciára alapozott katonai vezetési rendszerek vagy akár a fegyverirányítási rendszerek mind hatékonyságunkban, mind sikerességükben már ma is bizonyítják e technológia létjogosultságát, és ez prognosztizálható már a közeli jövőre is. A kötet alapos összefoglalót ad a mesterséges intelligencia elméleti hátteréről, majd megvizsgálja számos ország mellett a NATO stratégiai elképzelését erről a forradalmian új területről.

Szerző: Négyesi Imre
Megjelenés éve: 2022
kartonált
232 oldal

3150 Ft

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Filler utca 14.) vásárolható meg.